

Sortterne

SORTTERNEN: PÅ KANTEN AF UDDØD I DANMARK

AF JOHN FRIKKE, NATIONALPARK VADEHAVET

Den elegante sortterne ynglede tidligere i mange vådområder i Danmark. I dag er det en af vore mest truede ynglefugle, og arten klynger sig til blot tre små yngleområder i Jylland.

Vi skriver november, og vore få ynglende sortterner vil – sammen med deres unger – efter planen nu søge føde på havet vest for Afrika, måske i farvandet ud for Senegal, Gambia eller Guinea-Bissau? Her opholder arten sig nemlig, når den ikke er på de nord- og østeuropæiske ynglepladser, hvor den bl.a. findes i ådale, moser og hedemoser. Der er således tale om en art, som 'er fersk' i yngletiden og 'marin' når den trækker og overvintrer. Denne livsstil kendetegner de tre europæiske 'mose-terner' – sortterne, hvidvinget terne og hvidskægget terne – som på denne måde står i modsætning til de 'hvide terner', der er marine hele året.

Tre bittesmå yngleområder

Når sortternen regnes for både fåtallig og udryddelsestruet, er det fordi den i dagens Danmark blot findes i tre små, isolerede bestande, og at den er helt afhængig af kvaliteten af de ynglehabitater, som findes i de tre områder. Og så ligger de tre tilbageværende yngleområder ovenikøbet med stor indbyrdes afstand: Vejlerne ved Limfjorden, Husby Sø og Vest Stadil Fjord i Vestjylland og Tøndermarsken ved Vadehavet. Den samlede bestand varierer lidt, men er på bare 50-80 par. Til sammenligning blev der i 1980 registreret 190 - 220 par i 18-19 kolonier i Danmark.

I Europa har arten sin yngleudbredelse fra Holland i vest gennem Nordtyskland, Polen og videre østpå, hvor de største forekomster findes. Sortternen er som ynglefugl også truet og fåtallig i Tyskland. Set over en længere årrække er den gået meget tilbage og er opført på rødlisten i begge lande samt på EU-fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I. Den har dermed status som særligt beskyttelseskrævende, og i Slesvig-Holsten er der nu

Udsætning af kunstige redeflåder giver sortternen en lidt større ynglesucces.

Foto: John Frikke

også kun tre faste ynglepladser med en samlet bestand på omkring 30 – 40 par årligt.

Stedtro sortterner

Godt nok er sortternen en trækfugl, men trods en svag positiv tendens for ynglebestanden i Tøndermarsken breder den sig ikke bare sådan igen, for den er meget stedtro og meget konservativ i forhold til at returnere til præcis de samme yngleområder, hvor de enkelte individer tidligere har ynglet og måske er kommet til verden.

Derfor dukker ternerne ikke sådan uden videre op på nye lokaliteter. Heller ikke selvom adskillige egnede (og tidligere) levesteder er blevet genoprettet og sikret i de senere årtier – af bl.a. Fugleværnsfonden. En fordel for arten er, at den har en forholdsvis lang levetid, og at de enkelte fugle kan vende tilbage til deres yngleområde mange gange gennem livet.

Den aktuelle løsning er derfor i første række at passe godt på sortternen, dér hvor den er og håbe på, at

sortternen i en senere fase måske vil brede sig ud fra disse yngleområder.

Fokus giver lidt pote

'Brandmandens lov' er derfor også filosofien bag det projekt, som i en årrække har kørt for arten i de østlige dele af Tøndermarsken helt nede i det sydøstligste hjørne af Nationalpark Vadehavet. Her samarbejder adskillige interessenter om at forsøge at forbedre forholdene for de ca. 50 ynglepar, som hvert år i april/maj tropper op

i grænseområdet mellem Danmark og Tyskland, især i Magisterkogen og ved Hasberg Sø. Projektpartnerne er Fugleværnsfonden, Tønder Kommune, Naturstyrelsen, Nationalpark Vadehavet og det private konsulentfirma Ravnhøj Consult.

For at få gjort den mest målrettede indsats for sortternen, koordineres det hele med de lokale, tyske interessenter – lodsejere, digelag, Stiftung Naturschutz og det slesvig-holstenske landbrugs- og miljøministerium (LLUR), som også støtter den årlige overvågning af arten i grænseområdet økonomisk.

Kunstige redeflåder

Projektet, som koordineres af Nationalpark Vadehavet, går primært ud på at overvåge bestanden i grænseområdet og at udlægge kunstige redeflåder i udvalgte yngleområder for sortternen. Da det er vanskeligt at gøre noget konkret for sortternen, er der skelet meget til hollandske og tyske projekter, hvor man i en årrække har høstet gode erfaringer med at udlægge kunstige redeflåder i ternernes yngleområder. Flåderne tilbydes som en stabil erstatning for den naturlige flydebladsvegetation, som sortterne normalt yngler på, og det har vist sig, at de nogle steder tager godt imod tilbuddet.

Flåderne måler 30 x 40 centimeter og er fremstillet af 'hårdtskumplader', som påklæbes et stykke kunstgræs hvorpå der formes en lille rede af mudder og plantedele fra området. Flåderne, som med en snor er fastgjort til en sten på bunden af vådområdet, udlægges på lidt dybere vand og giver sortterne en mulighed for at yngle på noget mere stabilt end det de normalt yngler på – flydeblade eller mudderflader, som ofte er udsatte for vind og for svingende vandstande. Fra udlandet ved vi, at ynglesuccesen er højere på redeflåder end på naturligt redeunderlag.

Jesper Tofft fra Ravnhøj Consult, som står for arbejdet med at registrere ternerne og at få lagt redeflåder ud i samarbejde med Naturstyrelsen, Tønder Kommune og Fugleværnsfonden, er begejstret.

“

Redeflåden tilbydes som en stabil erstatning for flydebladsvegetationen.

”

“Vi kan se, at sortterne i tiltagende omfang har lært at benytte sig af de stabile redeflåder, og vi har med tiden oplevet en lille stigning i deres ynglesucces,” siger Tofft og melder også, at en ynglesucces på omkring én unge pr. ynglepar er nok til at bestanden kan holde sig ved lige og måske også vokse lidt.

Hver eneste flyvefærdige unge er af stor betydning, understreger Jesper Tofft. Derfor er resultatet for 2021 helt i top, idet den samlede vurdering lyder på, at 48 - 51 par fordelt på tre kolonier fik 61 - 65 unger på vingerne.

Det tyder på en ynglesucces på 1,3 unge pr. ynglepar, og det er det bedste resultat i de syv år, som projektet i Tøndermarsken har kørt.

Udsving længere nordpå

Fra sortternernes to andre yngleområder i Danmark er der både dårlige og gode nyheder. Lars Holm Hansen, formand for DOF Vestjylland, følger sortterne ved de to vestjyske ynglelokaliteter. Herfra fortæller han, at de bare 3 - 5 ynglepar siden 2018 har vekslet mellem V. Stadil Fjord og Husby Sø, og at det trods udlægningen af

Foto: Erik Biering

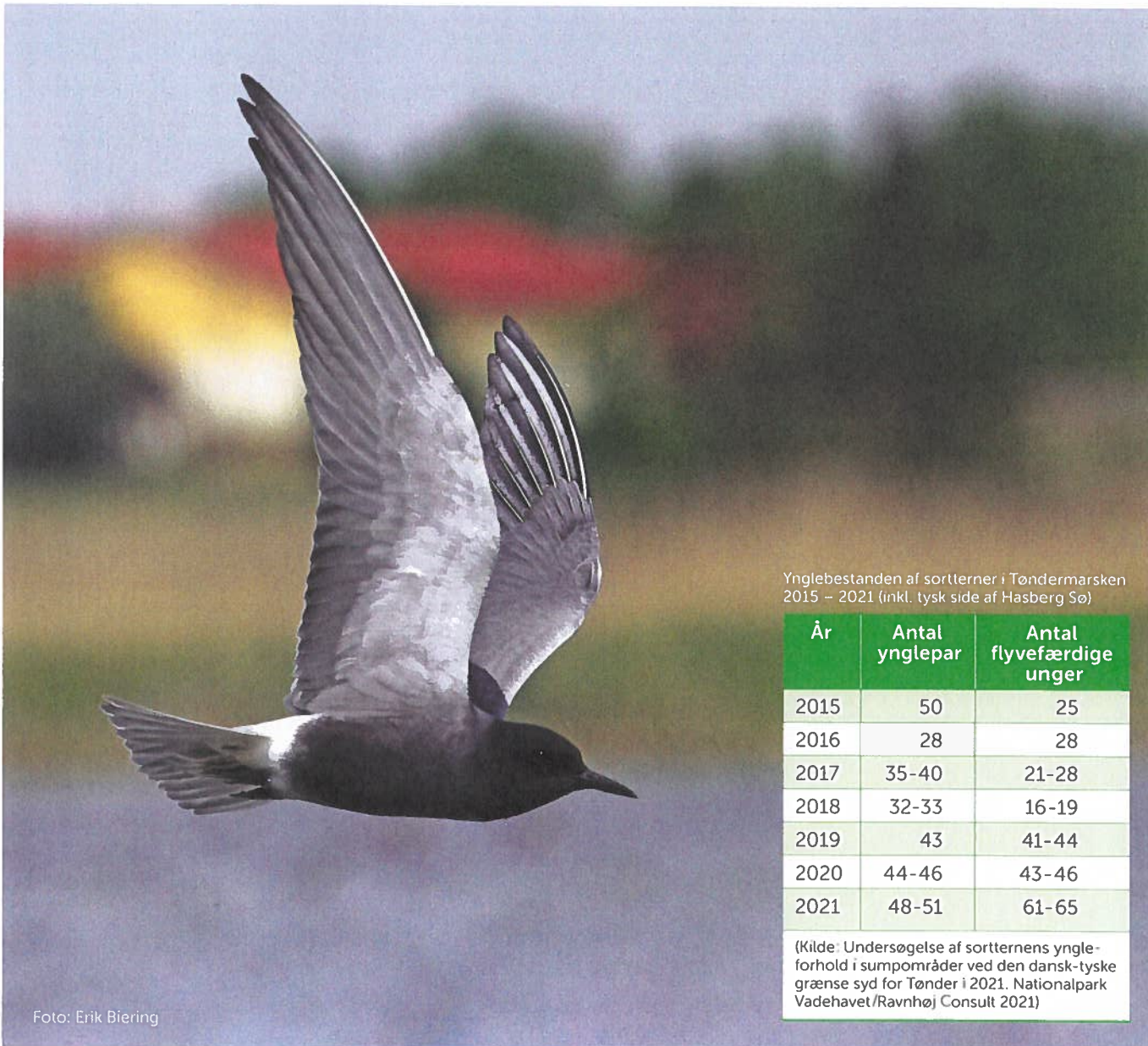

Foto: Erik Biering

Ynglebestanden af sortterner i Tøndermarsken 2015 – 2021 (inkl. tysk side af Hasberg Sø)

År	Antal ynglepar	Antal flyvefærdige unger
2015	50	25
2016	28	28
2017	35-40	21-28
2018	32-33	16-19
2019	43	41-44
2020	44-46	43-46
2021	48-51	61-65

(Kilde: Undersøgelse af sortternens yngleforhold i sumpområder ved den dansk-tyske grænse syd for Tønder i 2021. Nationalpark Vadehavet/Ravnhøj Consult 2021)

25 redeflåder på de to lokaliteter endnu ikke er konstateret, at de har ynglet på dem.

”Det er i det hele taget meget vanskeligt at se, hvad ternerne laver i de to områder. Derfor kan vi ikke slå fast, om der er ynglesucces,” siger Lars, hvis vurdering dog er, at de 3 - 4 par, der har opholdt sig ved Husby Sø i 2021 ikke fik unger på vingerne.

Længere nordpå i Vejlerne følger Henrik Haaning Nielsen de elegante ternere, og siden 2017 har antallet af par vekslet mellem 20 og 24 par. I 2012 yngledede 42 par, og

Kogleakssøen i den nordlige del af området har været den mest benyttede ynglelokalitet gennem tiden.

”Men i år, fortæller en glad Henrik, har 20 ynglepar fået 13 flyvefærdige unger. Det er første gang i seks år, at sortternerne har fået unger på vingerne i Vejlerne, så det var et tiltrængt ’tilskud’ til den skrantende bestand.”

Vedholdenhed er vigtig

Truslerne for de ynglende sortterner er ikke alene den usikre levevis med reder på åkandblade, tuer eller åbne mudderflader, men omfatter – i et

ukendt omfang – også faktorer som koldt og regnfuldt vejr (fødemangel og ungedød) og prædation fra rovdyr som gedde, mink, odder og rørhøg. Men overordnet set er det helt afgørende for sortternens status i Danmark, at vi bevarer den i de tre sidste yngleområder. Derfor skal der virkelig sættes fokus på forholdene for arten i Vejlerne, i Vestjylland og i Tøndermarsken.

Da antallet af ynglepar er meget lille i Husby Sø, er det sidste udkald for arten her, og der bør om muligt gøres en helt særlig indsats! Problemet er bare, at det kan være svært at gøre noget konkret for arten. Derfor er alle gode idéer velkomne.